

ФОРМУЛЯР

Индекс: Фо 03.08.01-02

Издание: П

КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА

Дата: 10.07.2013 г.

Страница 1 от 14

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ПЛЕВЕН
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ”

Утвърждавам: /П/

/Ректор: Проф. д-р Сл. Томов, дмн/

КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА

За образователно – квалификационна степен
„Магистър след Бакалавър” по специалност
„Медицинска рехабилитация и ерготерапия”

П л е в е н
2018

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: П
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 2 от 14

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Общи принципи.....	стр.3
2.Квалификационни изисквания	стр.4
3.Цели и задачи на обучението по специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия”, ОКС „Магистър”	стр.5
4.Професионална компетентност и функции на магистрите по „Медицинска рехабилитация и ерготерапия”	стр.6
4.1.Фундаментални знания	стр.7
4.2.Специализирани знания	стр.8
5.Права и задължения	стр.12
6.Професионална реализация	стр.14

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: П
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 3 от 14

1. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

Квалификационната характеристика е неразделна част от Учебния план за специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия” във Факултет „Обществено здраве” при Медицински Университет, гр. Плевен. Тя определя професионалната квалификация на завършващия специалността.

Квалификационната характеристика подлежи на актуализация в зависимост от реформите в здравеопазването и нуждите на потребителите на тези кадри: **лечебни заведения** за извънболнична помощ; **болници; рехабилитационни и фитнес центрове; дневни центрове** за деца и възрастни с увреждания; **домове за медико-социални грижи; центрове за психично болни; специализирани предприятия за хора с увреждания; масови и помощни училища, центрове за временно настаняване** на деца; **фирми и предприятия**, наемащи хора с увреждания и др.

Настоящата квалификационна характеристика дава представа за **изискванията към професионалната подготовка, функциите и възможностите за професионална реализация и възможностите за научно-изследователско развитие** на завършилите студенти от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия”, ОКС „Магистър”. Продължителността на обучението е два семестъра, като обучаемите трябва да са преминали през четири годишен курс на обучение и с ОКС „Бакалавър”.

Медицинският рехабилитатор-ерготерапевт е неразделна част от рехабилитационния екип, ангажиран с **превенцията, рехабилитацията, лечението и промотирането на здравословен начин на живот** на пациенти с разнообразни патологии, дисфункции, предклинични състояния и с превантивно-профилактична цел. Участва активно в **разработката, осъществяването и оценяване ефективността от комплексния рехабилитационен подход**, като прилага творчество и самостоятелност при изпълнението му. Специалистите по „Медицинска рехабилитация и ерготерапия” колаборират тясно с всички членове на рехабилитационния екип, в това число с лекуващия лекар, социалният работник, педагогът, психологът, логопедът, медицинската сестра и други специалисти, според индивидуалните потребности на всеки болен. Освен с чисто терапевтична дейност, специалистът по „Медицинска рехабилитация и ерготерапия“ е ангажиран с педагогически, психологически и морално-етични функции, в процеса на практическата си клинична дейност.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: П
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 4 от 14

Дейностите на специалистите от тази професия целят установяване наличието и степента на формиране на индивидуалния модел на неспособност при всеки пациент. На тази база, **чрез рехабилитационни и ерготерапевтични дейности**, да изгради и приложи цялостен подход ориентиран към **изпълними, очаквани и желани от всеки отделен пациент социални функции, трудово-битови и рекреационни потребности**. Пациентите-обект на медицинска рехабилитация и ерготерапия са: боледуващи и прекарвали заболявания, травми и увреди, с временен или траен модел на неспособност, ментални нарушения, дисфункции и предклинични състояния.

Специалистът “Медицински рехабилитатор – ерготерапевт” прилага средства, методики и дейности, които подпомагат възстановяването на пациентите, максимално използва техния двигателен и интелектуален потенциал за подобряване качеството на живот, в т.ч. дейности от ежедневието, трудовата, спортна дейност и рекреацията.

Медицинският рехабилитатор-ерготерапевт с ОКС „Магистър” трябва да притежава: **задълбочени медицински и немедицински познания** според професионалните компетенции, **добро психическо и физическо здраве**, високи **морално-етически качества, милосърдие, комуникативност и добра обща култура**. Освен изброените качества, завършилите специалисти трябва да са придобили и да спазват установената йерархична структура, както в клинична, така и в академична среда. Наред с всичко изброено за максимално ефективна дейност, съобразена с установените етични стандарти, специалистите трябва да са подготвени за работа с **пациенти с разнообразни психични профили, при спазване конфиденциалност** относно здравословното състояние на всеки пациент, ако с това не се застрашава както неговото, така и здравето на други лица.

2. КВАЛИФИКАЦИОННИ ИЗИСКВАНИЯ

Област на висшето образование: 7. „Здравеопазване и спорт”

Професионално направление: 7.4 „Обществено здраве”

Специалност: „Медицинска рехабилитация и ерготерапия „

Образователно - квалификационна степен: „Магистър“ след „Бакалавър“

Форма на обучение: Задочна

Продължителност на обучение: 1 /една/година, 2 /два/ семестъра

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: П
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 5 от 14

3. ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО СПЕЦИАЛНОСТ „МЕДИЦИНСКА РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ЕРГОТЕРАПИЯ”, ОКС „МАГИСТЪР”

Целта на обучението на студенти в специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия” ОКС „Магистър” е повишаване нивото на професионална компетентност и конкурентоспособност, чрез разширяване на практическите и теоретичните им знания и умения, в унисон с актуалните научно-практически и терапевтични тенденции в областта на професията. За постигането на основната цел са залегнали следните основни пункта:

- **Обогатяване знанията на обучаемите по основни клинични и предклинични науки**, даващи необходимите основи за надграждане и разширяване на знанията по профилиращите за специалността дисциплини. В тази връзка, в учебния план на специалността са предвидени за усвояване значителен обем знания по: „Топографска анатомия”, „Иновации в кинезиологията и патокинезиологията”, „Спортна медицина”, „Съвременна апаратура и оборудване във физиотерапията”, „Образна диагностика”, „Специализирани средства в кинезитерапията” и др.

- **Разширяване познанията на студентите по основни управленски, глобални етични, социално-медицински и епидемиологични дисциплини.** Така например, изучаването на: „Управленска и бизнес етика”, „Основи на здравния мениджмънт”, „Глобални тенденции на общественото здраве” и др. дават възможност на обучаемите за задълбочени познания в тези области.

- С цел насърчаване личното научно израстване на обучаемите и стимулиране интересите им към провеждане на научни проучвания, по време на обучението е предвиден лекционен курс по „Организация и етика на научното проучване”. По време на курса се добива ясна представа относно **оформянето на дизайна и провеждането на научни изследвания** за нуждите на специалността.

- Поради практическата насоченост на специалността, в курса на обучение са предвидени редица учебни дисциплини, даващи възможност на обучаемите да се запознаят с някои **актуални терапевтични подходи при редица социално-значими нозологии и дисфункции със значително представителство в клиничната практика.** Такива дисциплини са например „Превенция и рехабилитация на социално значими заболявания”, „КТ при артроскопия на периферни стави”, „Движението като

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: П
		Страница 6 от 14

основа на кинезитерапията и ерготерапията”, „Кинезитерапия при спортни травми”, „АРТ терапия” и др.

- Поради разширения обхват на дейност на специалистите по медицинска рехабилитация и ерготерапия извън болнични заведения, в курса на обучение са залегнали и някои значително актуални учебни дисциплини, даващи знания и **умения в областта на СПА терапии**, набиращи все по-голяма обществена популярност („Козметичен масаж”, „СПА и Уелнес методи за профилактика и лечение, „Приложение на етерични масла в рехабилитационната практика” и др.)

- В курса на обучение е предвиден **значителен хорариум за практическо обучение** (преддипломен стаж), даващо възможност за работа в реална клинична обстановка на обучаемите, в разнообразни, акредитирани лечебни заведения. След приключването на стажа, студентите придобиват ценен практически опит за работа с пациенти с разнообразни заболявания, дисфункции и предклинични състояния (ортопедични, неврологични, сърдечно-съдови, педиатрични и др.).

След приключване на обучението по специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия” ОКС „Магистър”, **освен придобитите знания и умения, студентите ще са натрупали значително над нормативно определения брой кредитни точки, което е в съответствие с международно действащата академична система.**

В учебния план на специалността са предвидени и балансирано включени редица учебни дисциплини, даващи възможност за **значително разширяване обхвата на дейност** на завършилите студенти, както в медицински, така и в спортни, спортно-възстановителни заведения, СПА центрове и др. Освен с **терапевтичната насоченост** на обучението, студентите имат възможност и за **самостоятелно осъществяване на научно-изследователска дейност**, което допълнително повишава тяхната конкурентоспособност както в България, така и в чужбина.

4. ПРОФЕСИОНАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ И ФУНКЦИИ НА МАГИСТРИТЕ ПО „МЕДИЦИНСКА РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ЕРГОТЕРАПИЯ”

Медицинският рехабилитатор-ерготерапевт трябва да притежава разширени **фундаментални знания** по редица медицински и немедицински дисциплини; добро

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: II
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 7 от 14

психическо и физическо здраве; високи морално-етически качества и милосърдие. Медицинският рехабилитатор-ерготерапевт трябва да притежава знания в следните научни и клинично-практически области:

4.1. ФУНДАМЕНТАЛНИ ЗНАНИЯ

4.1.1 Медико-биологични знания

- **За строежа и функциите на човешкото тяло**, анатоמו-физиологичните характеристики и механизмите за подsigуряване на основните двигателни дейности на човека.

- **Морфологичните и функционални изменения** на човешкия организъм, оформени в хода на протичане на разнообразни заболявания, дисфункции, травми, увреди и предклинични състояния.

- **За клиничните прояви на различни морфологични и биохимични патологии, и произтичащите от тях функционални нарушения;** възрастово-свързаните нарушения и дисфункции при хора в напреднала възраст; социално зависими субекти с различен по характер и степен модел на неспособност; особености на заболяванията и функционалните нарушения в детска възраст и др.

- **За промотиране на здравословен начин на живот** и превенция от настъпване на редица социално-значими заболявания, дисфункции, нарушения и усложнения, основани на съвременните аспекти на био-психо-социалната насоченост на медицинската рехабилитация и ерготерапия.

4.1.2. Хуманитарно-социални знания

- **Фундаментални познания** по биоетика; социално и здравно законодателство; социална медицина; медицинска психология и специална педагогика, които подпомагат медицинския рехабилитатор-ерготерапевт в непосредствения и продължителен контакт с болния, с оглед реализирането на медицинска и социална превенция и рехабилитация.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: П
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 8 от 14

4.2. СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ЗНАНИЯ

4.2.1. В областта на кинезитерапията

- Да познава **принципите, методите и средствата на кинезитерапия** на базата на добро познаване на физиологията на движението и въздействието му върху различни органи и системи в човешкия организъм.
- Да определя **точната дозировка на средствата** на кинезитерапия, съобразно индивидуалните особености на всеки болен, формата и стадия на заболяването и особеностите на двигателната дисфункция.
- Да владее принципите на **спортната и кондиционна тренировка**, адаптирани към нуждите на подходящи пациенти.
- Да владее **методите за функционална оценка** на опорно-двигателния апарат (антропометрия, гониометрия, ММТ, ФМТ, тестване функционалните нарушения на централен и периферен двигателен неврон, тестване на невродинамиката и др. специализирани функционални тестове).
- Да умее да извършва цялостен **патокинезиологичен анализ** на пациенти с мускулно-скелетни и невро-мускулни увреди, като на тази база се изгради правилен, ефективен и безопасен рехабилитационен подход.
- Да съставя и провежда **кинезитерапевтични комплекси** според резултатите от функционалния анализ на пациенти с разнообразни нозологични единици. Да умее да дозира точно рехабилитационното въздействие като ежедневно, в зависимост от терапевтичния отговор на пациента, да го коригира и допълва при необходимост.
- Да установява **оформянето, степента и модела на развитие на мускулен дисбаланс** и правилно да подбира и прилага подходящи техники за активна мускулна инхибиция (постизометрична релаксация; реципрочна инхибиция, постинхибиторен стречинг и др.).
- Да установява **функционалните нарушения на физиологичната подвижност**, свързани с намалена или липсваща вътреставна мобилност, с възможност за адекватна функционална диференциална диагностика с други състояния, като на тази основа да прилага подходящи техники за мануална мобилизация на периферните стави и гръбначния стълб.
- Да владее принципите и да умее да прилага **методите на суспензионната и пуллитерапия**.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: II
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 9 от 14

- Да прилага средствата на **активната и пасивната кинезитерапия**. Да познава теоретичните основи и техники на методиките за **невро-мускулна реедукация**.

- Да познава и прилага невро-физиологичните особености на методиката за **проприоцептивно невро-мускулно улесняване (ПНУ)**, при пациенти с невро-мускулни и мускулно-скелетни дисфункции.

- Да умее да провежда **обучение на болния** в правилно и подходящо изпълнение на функционални двигателни активности (вкл. трудови, битови и спортни).

- Да умее да обучава пациенти с различни степени на оформен модел на неспособност, в **ползване на помощни средства** за локомоторно обучение (или преобучение, вкл. патерици, бастуни, тютори, проходилки др. средства и социална адаптация).

- Да умее да **работи в екип**, да установява добър контакт с пациента и със семейството му, за да го приобщи към проблемите и необходимостите за ежедневието на пациент с трайни двигателни увреждания.

4.2.2. В ОБЛАСТТА НА ЛЕЧЕБНИЯ МАСАЖ

- Да познава и интерпретира **въздействието на лечебния масаж** на тъканно, органно, рефлекторно, физиологично, биомеханично, биохимично и др. ниво, като на тази база да предвиди особеностите, вида, дозировката и характера на необходимите масажни процедури.

- Да прилага **класическия и рефлекторния лечебен масаж**, както самостоятелно, така и в комплекс с други подходящи рехабилитационни и ерготерапевтични методи.

- Да познава **хигиенните изисквания**, правилата за **ергономия и обзавеждане** на кабинета по лечебен масаж.

- Да **провежда процедури** по лечебен масаж според установените стандарти, а при нужда от индивидуална модификация да ги коригира с цел максимална ефективност и безопасност на прилагане.

- Да владее **теоретичните основи и техниката** на класическия лечебен масаж.

- Да познава теоретичните основи и да умее да извършва рефлекторни масажи.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: П
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 10 от 14

- Да умее да прилага класическия и рефлекторните масажи при различни заболявания и при здрави хора.
- Да познава и да извършва апаратен масаж.
- Да умее по най-достъпния и подходящ начин да обучи пациент в самомасаж, като го запознае с целта, ефектите, начините, дозировката и очакваните резултати от него.

4.2.3. В областта на апаратната физиотерапия, балнеология, водолечение и курортология

- Да познава **физичните основи, механизмите на действие** и физиологичното действие на физикалните фактори от всички раздели-електролечение, светлолечение, водолечение, калолечение и термолечение.
- Да познава **принципното устройство** на физиотерапевтичните апарати.
- Да познава **правилата за безопасност** в условията на неговата трудова дейност и да има необходимия минимум познания за първа медицинска помощ при инциденти свързани с физиотерапевтичната процедура.
- Да умее да извършва **водолечение, балнеолечение, калолечебни процедури**, както и термотерапия-криотерапия и парафинови апликации.
- Да познава **основните климатични комплекси**, видовете климат и ползването им за профилактика и лечение.
- Да познава **физиологичните механизми** и основните принципи на профилактиката и закаляването.
- Да извършва **електростимулация** след извършена електродиагностика от лекар-физиотерапевт и уточнена от него рецептура на процедурата.

4.2.4. В областта на ерготерапията

- Да притежава **знания и практически умения за извършване на специфични ерготерапевтични дейности**, при лечението на редица пациенти/клиенти, с физически и психически патологични нарушения.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: П
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 11 от 14

- Да се **подпомага независимостта на хората** във всички аспекти от ежедневието и ангажирането им с функционално-приложими и желани от тях физически и рекреационни дейности.

- Да притежава знания относно **кинезиологичната характеристика** на основните трудови дейности.

- Да определя **целите и правилата за приложение** на ерготерапия при деца, възрастни с физически увреждания или със затруднения в обучението, при хора с психични и социални отклонения.

- Да определя **възможностите за извършване** на определено физическо натоварване на пациентите, в колаборация с лекуващия лекар.

- Да умее да осигури **желани и полезни занимания** на пациентите, при които те са нарушени или невъзможни, поради напреднала възраст, нетрудоспособност или социални причини.

- Да познава и ползва в лечебния процес **технически средства и пособия** използвани в кабинетите по ерготерапия.

4.2.5. Комуникативни дейности

- Да умее да **работи в екип** с други специалисти, при пациенти с оформен комплексен дефицит. Така, освен с лекуващия лекар, специалистите по медицинска рехабилитация и ерготерапия често се налага да си сътрудничат с: медицински сестри; социални работници; специални педагози; психолози и др.

- Да умее да **контактува с болния**, пациента с намалена трудоспособност, застрашения от инвалидност и здравия, като му оказва професионална помощ за преодоляване на стреса и дискомфорта от нарушената временна или постоянна двигателна и социална активност.

- Да умее да **контактува с близките** на пациента като съдейства за приобщаването на обществото и семейството към проблемите на болния и пациента с трайна нетрудоспособност.

- Да **консултира здравия** и да се грижи за поддържане на здравословното му състояние, като участва в профилактиката на професионалните вредности и преждевременното стареене.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: П
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 12 от 14

5. ПРАВА И ЗАДЪЛЖЕНИЯ

5.1. Права

- Да изследва, оценява и анализира двигателните възможности, функционални нарушения и поносимостта към физическо натоварване в консултация с лекуващия лекар.

- Да определя целта, задачите, средствата и методиката на рехабилитацията и ерготерапията, в съответствие с потребностите на болния.

- Да прилага средствата и методите на рехабилитацията за подобряване на двигателните, сетивните и познавателните умения на пациентите в ежедневните дейности.

- Да изгражда рационално двигателно и социално поведение у пациентите с оглед на постигане на самостоятелност и оптимална адаптация към изискванията на семейната, трудовата и обществената среда.

- Да прилага средствата и методиките на медицинската рехабилитация и ерготерапия при различни заболявания и възрастови групи, да проследява тяхната ефективност и прави съответните корекции.

- Да работи за повишаване на двигателните възможности на пациентите, чрез създаване на компенсаторни механизми, използване на помощни средства, протези и др.

- Да участва във вземането на архитектурни и ергономични решения в семейната и трудовата среда, с цел оптимална адаптация и повишаване функционалната самостоятелност на пациента.

- Да дава указания на пациентите и техните близки за повишаване на знанията и уменията им, свързани с уврежданията им, с оглед своевременно откриване на евентуално влошаване на състоянието.

- Да насърчава и съдейства за положително отношение към хората с увреждания и тяхното участие във всички сфери на живота.

- Да популяризира рехабилитационните грижи и консултира нуждаещите се.

- Да организира и координира услуги, свързани с медицинската рехабилитация и ерготерапия.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 03.08.01-02
	КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА	Издание: П
		Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 13 от 14

- Да спазва принципите на професионалната етика.

5.2. Задължения

- Практическата работа на медицинския рехабилитатор-ерготерапевт се реализира след уточнена клинична диагноза, уточнен стадий и клинична форма на увреждането и предписан физикален комплекс от лекар, специалист по физикална и рехабилитационна медицина.

- Да прилагат рехабилитационни и ерготерапевтични средства, според компетенциите си, и нивото на съвременните научни постижения съответстващи на индивидуалните потребности на пациента.

- Да работят в сътрудничество с останалите медицински и немедицински членове на рехабилитационния екип, да търсят тяхната консултативна помощ и да зачитат мнението им.

- Да поддържат връзка с близките на болните и да ги мотивират за участие в рехабилитационния процес.

- Да планират и организират видовете лечебни, организационни и административни дейности, които влизат в техните компетенции и възложени задължения.

- Да водят отчетност, да анализират и оценяват резултатите от проведената рехабилитация, както и да полагат усилия за оптимизирането ѝ.

- Да допринасят за развитието на специалността “Медицинска рехабилитация и ерготерапия”, чрез научни разработки, участие в научни конгреси, конференции, научни публикации в списания и др.

6. ПРОФЕСИОНАЛНА РЕАЛИЗАЦИЯ

Компетенциите на специалистите по медицинска рехабилитация и ерготерапия, ОКС „Магистър“ им позволяват да прилагат своята дейност в следните клинични и предклинични направления: физикална терапия; кинезитерапия; лечебен масаж; ерготерапия в специализираните лечебно-професионални звена; в болници; отделения; клиники; специализирани рехабилитационни центрове; санаториуми; частни и държавни медицински кабинети; козметични салони; фитнес клубове; детски

	<p style="text-align: center;">ФОРМУЛЯР</p>	Индекс: Фо 03.08.01-02
		Издание: П
	<p style="text-align: center;">КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА</p>	Дата: 10.07.2013 г.
		Страница 14 от 14

заведения; дневни центрове за деца и младежи с умствена изостаналост; училища; спортни и възстановителни центрове; спортни отбори и туристически комплекси, в които има бази за медицински туризъм и климатопрофилактика.